

еbXML — У РОЗВИТКУ РИНКУ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПОСЛУГ

В.Л. ПЛЕСКАЧ

Запропоновано застосування технології еbXML з метою розвантаження бізнес-процесів на підприємствах, що надає можливість підприємцям знаходити один одного в електронному розподіленому середовищі Інтернет, співпрацювати разом для визначення вигідних спільних бізнес-процесів в режимі он-лайн, домовлятися про умови співпраці і виконувати швидко потрібні бізнес-процеси.

Під впливом інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), конкуренції та індивідуалізації потреб споживача комерційна діяльність зазнала фундаментальних змін. Світ бізнесу постійно міняється, стає *електронним*, парадигма інформаційної економіки продовжує формуватися, її контури все ще окреслюються, правила роботи в ній тільки розробляються і удосконалюються. *Електронний бізнес (е-бізнес)* можна визначити як економічну діяльність в інформаційному просторі, що орієнтована на задоволення потреб кінцевого користувача з метою отримання прибутків засобами ІКТ.

Визначимо *інформаційну економіку* як науковий напрям в економічній науці, що займається проблемами руху інформаційних потоків, які відбуваються в економічних системах різного ступеню складності та організації й зумовлені електронними носіями інформації.

Ще у 80-90-х роках дослідженням проблем інформаційного суспільства та інформаційної економіки почали займатися П. Серван-Шрайбер, А. Турен, Ж. Фурастьє, М. Понятовський (Франція), Ю. Хабермас, Н. Луман (Німеччина), М. Маклюен, З. Бжезінський, Д. Белл, О. Тоффлер, Д. Гелбрейт, М. Кастельс (США), І. Масуда (Японія), С. Паринов (Росія) [1, 2]. Аналіз їх наукових праць показує, що у світовому виробничому процесі з'явилися дві якісно нові обставини: по-перше, перетворення інформаційної сфери в головний сектор економіки, де інформаційний ресурс і вироблений на його основі продукт (матеріальний або інтелектуальний) виступають як головний засіб у виробничому процесі будь-якого товару або послуги, а по-друге, об'єктивація вартості інформації на основі врахування *інформаційної ваги* при виробленні товару або послуги.

Основне завдання підприємств в умовах інформаційної економіки — розширення власного *інформаційно-економічного простору* (ІЕП), яким будемо називати всю сукупність інформації економічних систем, технології їх використання та засоби передачі даних, що функціонують на базі єдиних принципів і за загальними правилами для задоволення інформаційних потреб користувачів.

Пропонується розглянути архітектуру створення бізнес-процесів з використанням еbXML-технології [3], яка надає можливість підприємцям знаходити один одного, співпрацювати разом для визначення спільних бізнес-процесів, домовлятися про умови співпраці і виконання потрібних бізнес-процесів.

Застосування ІКТ перетворює підприємство на структуру, яка базується на мережній платформі. При цьому організація одержує нову, не схожу на традиційну, форму існування в ринковій економіці. Ефект від цього полягає в поліпшенні використання усіх ресурсів організації, в підвищенні гнучкості та адаптивності, якості прийнятих рішень, і як наслідок — вищої конкурентоспроможності. Перехід на нові технології управління ланцюжками формування доданої вартості в електронній формі — це принципова зміна в управлінні, направлена на реорганізацію бізнес-процесів підприємств.

Важливим рішенням на цьому шляху є впровадження електронного документообігу, цифрового електронного підпису, електронних контрактів, створення корпоративних інформаційних середовищ, які підтримуються корпоративними інформаційними системами.

Побудова мереж на підприємствах охоплює передусім нижній рівень економіки, що складається з діяльності фірм, корпорацій, а також фінансово-промислових груп, міжнародних об'єднань, ринків тощо.

За допомогою Web-вузлів (інформаційно-іміджевих, рекламних, торговельних, транзакційних, міжкорпоративних та інших сайтів) підприємства дістають доступ до Інтернету, оптимізуючи економічні зв'язки при веденні підприємницької діяльності як у внутрішньофірмовому, так і зовнішньому просторі. При цьому досягається логістичний, мережний, синергетичний ефекти. Функціональну модель участі підприємства в інформаційній економіці показано на рис. 1.

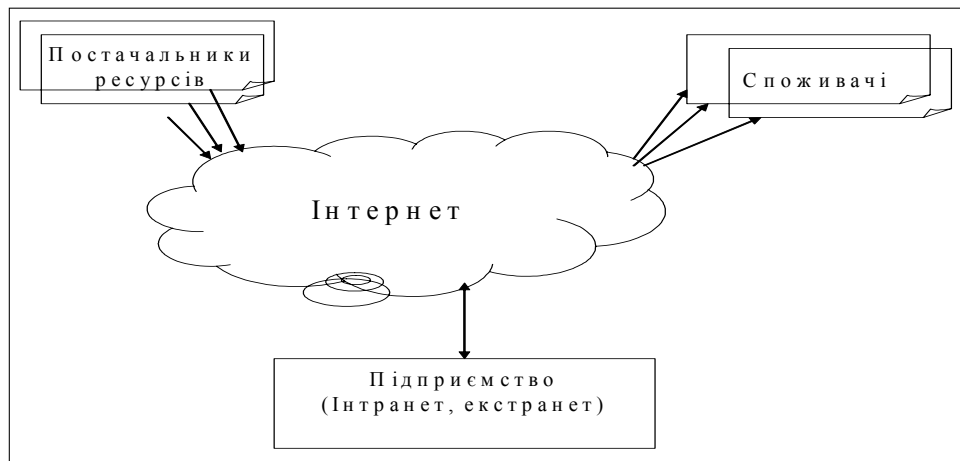

Рис. 1. Модель участі підприємства в інформаційній економіці

Підприємство, яке бере участь в е-бізнесі, має змогу вступити в співтовариство віртуальних корпорацій/компаній, об'єднаних електронними ринками Інтернету. Таким чином, воно може бути учасником одного реального і декількох віртуальних корпоративних об'єднань, за рахунок цього розширюючи власний ІЕП.

При об'єднанні у віртуальну корпорацію великі компанії та підприємства через Інтернет можуть здійснювати зв'язок з центральним офісом, відділеннями, філіалами, розташованими в різних регіонах, а також зарубіжними представництвами. У цьому випадку Інтернет є системоутворюючим елементом підтримки бізнес-діяльності в електронній формі. При цьому досягаються всі переваги єдиного ІЕП для підприємств: замкнутий ланцюжок ви-

робничих і торговельних операцій, здатність протистояти монополіям у мережі, колективні маркетинг, збут і продаж продукції.

Виникнення мережного співтовариства на макрорівні ставить на мікрорівні перед керівництвом підприємства задачу адаптації бізнес-процесів до нових умов з використанням ІКТ і визначення відповідної інноваційно-інвестиційної політики. Ці зміни впливають на організаційно-функціональну структуру підприємства. Традиційні бізнес-процеси, такі як маркетинг, постачання, збут тощо в інформаційній економіці набувають нових властивостей.

Підключивши свої бізнес-застосування до Інтернету, підприємство дістає змогу взаємодіяти з іншими підприємствами в Інтернеті. Для підтримки цієї діяльності необхідні такі компоненти:

- наявність системи-шлюзу в Інтернет для системи управління, яка підтримує бізнес-процеси підприємства;
- власна автоматизована інформаційна система;
- електронний торговельний майданчик (електронний магазин тощо), який може бути створений, куплений або орендований;
- система взаємодії з фінансовими інституціями (електронна платіжна система);
- система обміну повідомленнями і документами, яка підтримує стандарти колаборативної співпраці (XML, ebXML).

Залежно від бізнес-цілей підприємство може підтримувати бізнес-діяльність в секторах: B2C, якщо підприємство орієнтується на прямі продажі споживачам; B2B — різні підприємства взаємодіють між собою; B2G — передбачається взаємодія між бізнес-процесами підприємства і державними органами.

Технології е-бізнесу є продовженням розвитку автоматизації бізнес-інфраструктури підприємств. Якщо основні бізнес-процеси підприємств автоматизовані, то для створення між ними єдиного ІЕП необхідно об'єднати їх інформаційні потоки. Подібна технологія електронного ведення бізнесу існувала і до створення Інтернет (стандарти EDI — Electronic Data Interchange — обмін електронними даними, EDIFACT — Electronic Data Interchange for Administration, Commerce and Transport — обмін електронними даними для адміністрування, торгівлі і транспорту).

Як приклад наведемо дані компаній країн південно-східної Європи за 2002 р. (проект EC SEED, South Eastern European Digital Economy — Цифрова економіка південно-східних країн Європи, IST-1999-29060). За результатами анкетування проекту більшість компаній використовує EDI для ведення B2B е-бізнесу, зокрема, Кіпр, Македонія, Румунія, Греція та Ізраїль. Рідше використовуються стандарти ROSETTA, XML/EDI (рис. 2).

Ступінь інтеграції підприємства в Інтернеті визначається різними моделями та формами ведення е-бізнесу (електронна вітрина, електронний каталог, електронний аукціон, електронний магазин, електронний тендер, електронний супермаркет тощо).

Питання інтеграції бізнес-процесів підприємства і систем е-бізнесу є ключовими для досягнення ефективності діяльності в Інтернеті. Важливим напрямом у найближчому майбутньому буде розвиток ІКТ, що підтримують ринок інформаційних послуг суспільству.

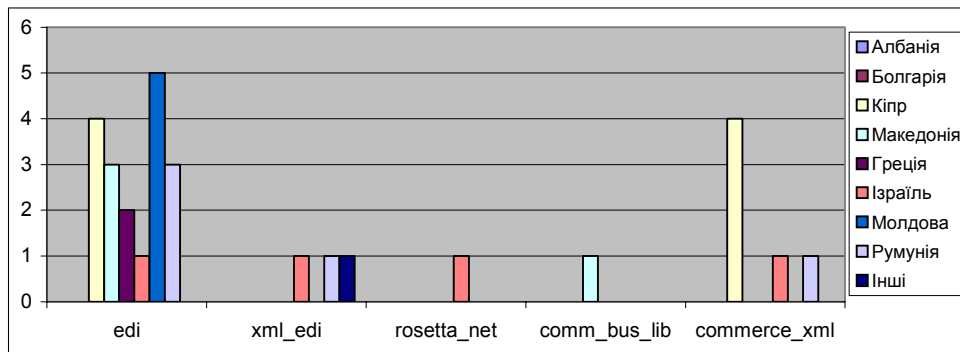

Рис. 2. Використання стандартів для транзакцій моделі B2B компаніями країн південно-східної Європи

Для підтримки електронного ведення бізнесу в Україні забезпечуються заходи щодо регулювання у сфері ІКТ за такими напрямками:

- Електронний документообіг — ЕДО (Закон України «Про електронні документи й електронний документообіг», Закон України «Про електронний цифровий підпис» від 22.05.2003 р.).
- Електронні платіжні системи («Банк–Клієнт», національна система масових електронних платежів — НСМЕП, міжнародна платіжна система VISA International, міжнародна платіжна система EURO PAY (MASTER CARD) International, платіжні системи AMEX, Diner’s Club, JCB, SWIFT, внутрішні міжбанківські платіжні системи — ОНІКС, ОБЕНІКС, інтернаціональна платіжна система E-Gold, електронна платіжна система Webmoney тощо).
- Електронна комерція. На жаль, Закон України «Про електронну комерцію» так і не прийнятий. У цьому законі необхідно передбачити поняття «електронної угоди» (е-контракту). Згідно Закону України «Про банки і банківську діяльність» терміни «електронні гроші» і «віртуальний рахунок» не введено. Використання стандартизованих рішень робить е-бізнес результативнішим і конкурентноздатним для тих компаній, які вже впровадили ЕДО. Для спільного ведення бізнесу і прийняття колективних рішень на основі стандартів органи стандартизації домовилися про створення еталонної моделі ЕДО.

ТЕХНОЛОГІЇ ІНТЕГРАЦІЇ БІЗНЕС-СИСТЕМ

На сьогодні відомі такі технології інтеграції бізнес-систем:

- XML — універсальний формат документів обміну даними;
- інтеграційне програмне забезпечення, яке гарантує передачу повідомлень між застосуваннями (Messaging Middleware) — стандарт інтеграції корпоративних інформаційних систем;
- Web-сервіси — новий напрям розвитку Інтернет, що дозволяє бізнес-застосуванням взаємодіяти, динамічно відшуковуючи в глобальній мережі необхідні сервіси.
- Ключові стандарти Web-сервісів:
  - XML (eXtensible Markup Language) /ebXML) — розширена мова розмітки даних;

- SOAP (Simple Object Access Protocol) — простий протокол доступу до об'єктів;
- WSDL (Web Services Description Language) — мова опису веб-сервісів;
- UDDI (Universal Description, Discovery and Integration) — універсальний опис, знаходження та інтеграція.

Процес взаємодії бізнес-застосувань у децентралізованому, розподіленому середовищі виглядає таким чином. Застосування, якому потрібен доступ до Web-служби, використовує реєстр (каталог) UDDI для виявлення потрібної йому Web-служби (інформація в реєстрі UDDI заздалегідь має бути опублікована організацією, яка бажає зробити свою Web-службу публічно доступною). У цьому ж реєстрі UDDI застосування визначає необхідні для взаємодії інтерфейси, що публікуються з використанням стандарту WSDL. Після цього застосування викликає Web-службу, використовуючи інтерфейс WSDL; SOAP і XML як конверти і формати для передачі інформації, а протоколи HTTP і SMTP як транспорт для її доставки.

Інакше кажучи, технологія Web-сервісів надає загальний формат даних (XML), спосіб доставки і транспортування даних через Інтернет і Інтранет (SOAP), а також спосіб виявлення (UDDI) і опису (WSDL) сервісів.

Наведемо основні ідеї застосування XML і Web-сервісів для організації взаємодії між підприємствами:

- Web-сервіси — основний механізм інтеграції;
- реалізація окремих прикладних систем як Web-сервіси;
- XML — стандарт обміну даними;
- створення публічно доступних реєстрів відомчих систем на національному, регіональному і місцевому рівнях на основі UDDI;
- «нежорстке об'єднання» інформаційних систем на основі інфраструктури пересилки повідомлень у вигляді XML-документів.

Таким чином, ключовою ідеєю, яка пов'язана із використанням стандартів XML для інтеграції інформаційних систем є використання підходів на основі Web-сервісів і реєстрів на основі стандартів UDDI. Не можна говорити про інтеграцію бізнес-застосувань в Інтернеті, не згадавши технології .NET. Основна ідея .NET полягає в понятті коду керування, який виконується не просто в операційній системі Windows, а під управлінням її додаткового елемента — середовища CLR (Common Language Runtime) — загального середовища виконання для програмних застосувань, написаних на різних мовах. CLR дуже схожа на Java Runtime Environment (JRE). Для підтримки Web-сервісів Microsoft знову ж таки разом із IBM запропонували нову архітектуру SOA (Service-Oriented Architecture — сервіс-орієнтовану архітектуру), в основі якої лежить поняття сервісу як основи взаємодії застосувань. Навколо цього поняття можна обкреслити ролевий трикутник: у вершинах знаходяться підписант (Service requester), сервіс-провайдер (Service provider), який надає сервіс, і сервіс-брокер (Service broker), який допомагає підписанту знайти провайдера. Прикладами таких програмних продуктів електронного обміну даними є Microsoft BizTalk, продукти, створені в рамках проектів eCo, ebXML. ebXML — це платформа ведення е-бізнесу, що підтримує глобальний електронний ринок, в якому беруть участь підприємства будь-якого розміру і типів власності шляхом обміну XML-повідомлень.

Бізнес-процес і бізнес-інформація. Одним із способів керування підприємством є процесний підхід, який полягає у систематичній підтримці існуючих в організації бізнес-процесів і їх взаємодії. Проблема полягає у тому, що організаційна структура визначається чітко, а ось процеси фрагментарні, не документовані, як правило, ніхто не володіє інформацією і не несе відповідальність за процес в цілому. Бізнес-процес — сукупність пов'язаних технологічних і організаційно-ділових процедур або функцій, які спільно реалізують задачі бізнесу або ціль компанії в рамках її організаційної структури, що визначає функціональні ролі і відношення.

Опис бізнес-процесу — це визначення того, хто/що, в який час і з якими витратами має бути задіяним, щоб одержати кінцевий результат (товари/послуги).

Для практичної реалізації процедури реінжинірингу бізнес-процеси необхідно поділити на процеси:

- *основні* на підприємстві в мережі Інтранет (визначають основний напрям діяльності підприємства відповідно до способів досягнення мети функціонування підприємства, наприклад, виробництво продукції, сервісне обслуговування, посередницька діяльність, надання послуг тощо);
- *допоміжні* (процеси, пов'язані з рішенням внутрішніх задач підприємства щодо обслуговування центральних бізнес-процесів);
- *керування* (планування діяльності підприємства, організація виробництва, контроль);
- *бізнес-процеси* в мережі екстранет (взаємодія з постачальниками і партнерами, клієнтами).

Проте інтеграція бізнес-процесів підприємства в електронному середовищі — це тільки 30% розв'язання задач. Найбільшою перешкодою, яка виникає перед підприємством, що намагається вести успішний електронний бізнес, є її нездатність прийняти стратегію е-бізнесу або навіть визнати необхідність розробки такої стратегії.

В умовах е-бізнесу виконується опис і оптимізація бізнес-процесів з метою узгодження функцій окремих співробітників і підрозділів. Підприємства все більше потребують єдиної платформи для автоматизації своєї діяльності і бізнес-процесів, пов'язаних як з традиційними формами документів, що циркулюють усередині організації, так і з Інтернет-документами і мультимедіа.

При побудові системи управління е-бізнесу відбувається формалізація бізнес-процесів, що супроводжується аналізом, який дозволяє знайти шляхи їх оптимізації.

Аналіз бізнес-процесу. Ціль аналізу — поділити операції на складові, для яких аналітики зможуть ідентифікувати сторони і їх взаємодії. Це дуже важливий момент при укладенні угод. Завдання ідентифікації бізнес-процесів — задача, яку чимало компаній, агентств і організацій, навіть галузей промисловості, вже деякою мірою виконали.

Потім підприємства визначають, які бізнес-процеси і документи є необхідними для отримання певних товарів/послуг. Після цього — який обмін інформацією матиме місце, і потім забезпечують договірні терміни і умови. А далі вони можуть обмінюватися інформацією і товарами/послугами згідно із цими контрактами.

Саме ebXML забезпечує інфраструктуру інтероперабельності передачі даних, семантичну схему комерційної взаємодії і механізм, який дозволяє підприємствам знаходити, встановлювати відносини та підтримувати бізнес.

Інтероперабельність передачі даних забезпечується стандартним механізмом транспортування повідомлень з дружнім інтерфейсом, використовуючи правила і модель поставки, інтерфейс оброблення введення/виведення повідомлень для партнерів.

ebXML забезпечує загальнодоступне сховище даних, в якому підприємці можуть знайти профілі партнера, які сприяють встановленню угод (Договір Протоколу Співпраці, Collaboration Protocol Agreement — CPA), і загальнодоступний архів для конфігурації компаній, специфікацій бізнес-процесів і необхідних бізнес-повідомлень.

Для досягнення цілі підприємству необхідно:

- обговорити роль і використання моделювання бізнес-процесів;
- забезпечити аналіз електронної ділової співпраці;
- описати процес аналізу;
- обговорити економічні елементи бізнес-процесів;
- встановити відношення основних компонентів бізнес-процесів.

Технології колаборативного бізнесу. На основі аналізу публікацій, на думку автора, саме переваги ebXML архітектури забезпечують структуру для електронного корпоративного (колаборативного) бізнесу. Така архітектура надає можливість підприємцям співпрацювати разом для визначення бізнес-процесів, знаходження один одного, домовленості про умови співпраці і виконання потрібних бізнес-процесів.

Пропонуємо таку технологію підтримки корпоративного бізнесу.

Повний процес починається з *визначення процесу, бізнес-аналізу документа*. Він направлений на пошук і знаходження *бізнес-партнера, укладення угоди з партнером, інтеграцію бізнес-систем партнерів, виконання бізнес-процесу, керування бізнес-процесом, розвитку бізнес-процесу* (рис. 3).

Визначення процесу. Використовуючи бізнес-процес і бізнес-аналіз документа, підприємство визначає, які процеси будуть необхідні для електронної торгівлі. Ці бізнес-процеси визначаються згідно із еталонною моделлю і описуються за певними форматами.

Пошук партнера. Підприємства ідентифікують потенційних партнерів електронної торгівлі через пошук профілів компаній, зареєстрованих в ebXML-реєстрах.

Укладення угоди з партнером. Партнери з бізнесу на цьому етапі домовляються про умови їх співпраці.

Інтеграція бізнес-систем партнерів з бізнесу. Партнери з бізнесу здійснюють об'єднання інформаційних потоків бізнес-систем, тобто налагоджують їх електронні інтерфейси і бізнес-послуги згідно із прийнятими угодами.

Виконання процесу. Підприємці обмінюються документами і завершують комерційні угоди відповідно до їх вимог і виконують необхідні бізнес-процеси.

Керування процесом. Бізнес-процеси, визначені на стадії *Визначення процесу* і узгоджені на стадії *Укладення угод з партнером* ще раз перевіряються з метою остаточного рішення про згоду між бізнес-партнерами і успішного виконання трансакцій.

Розвиток процесу. Учасники електронного ринку повинні підтримати існуючі процеси і удосконалити їх за рахунок реінжинірингу бізнес-процесів з метою створення нових бізнес-процесів для майбутніх потреб електронного ринку.

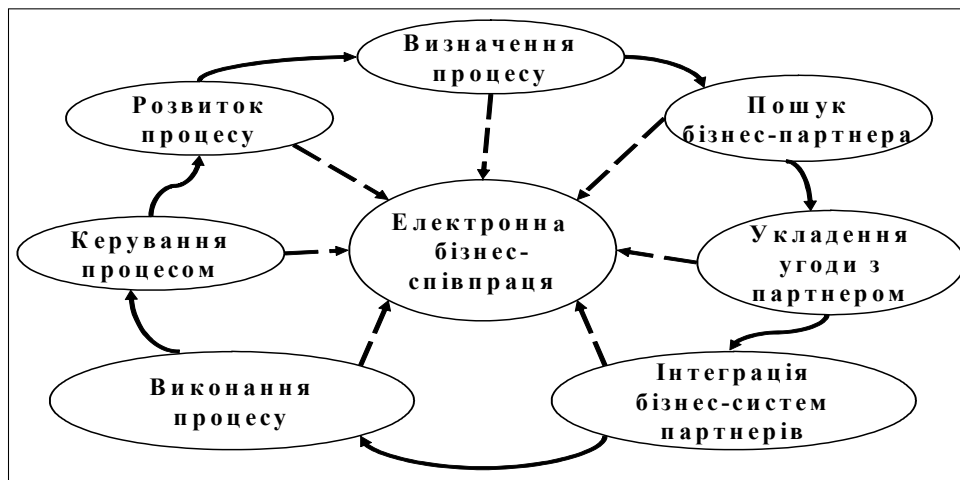

Рис. 3. Схема електронної бізнес-співпраці

ВИСНОВКИ

Отже, е-бізнес пропонує нові шляхи вдосконалення діяльності підприємств за рахунок зміни концепції реінжинірингу бізнес-процесів з метою встановлення тісних контактів між партнерами з бізнесу (B2B) і клієнтами (B2C) в режимі on-line. Економічна основа е-бізнесу полягає в розширенні виробництва, підвищенні ефективності маркетингу, прискоренні процесів купівлі/продажу товарів і послуг на ринках за рахунок застосування ІКТ.

Електронний бізнес скорочує тривалість бізнес-циклів, зменшує витрати в процесі основної економічної діяльності, підвищує якість послуг, розширює, додає та збільшує сегменти ринку. Це перспективне середовище для цілодобового безперебійного доступу до інформаційних ресурсів (наприклад, фінансових, технологічних, кадрових, правових, інтелектуальних) бізнес-партнерів і споживачів товарів і послуг, пов'язаних через ІКТ спільним формуванням ланцюжків доданої вартості.

При плануванні виходу підприємства на рівень ведення електронного бізнесу першочерговими повстають завдання:

- зниження витрат на отримання бізнес-інформації і використання її для вирішення конкретних задач;
- підготовки, експлуатації і підтримки автоматизованих інформаційних систем, які забезпечують інтеграцію в міжнародну інформаційну інфраструктуру і світові ринки;
- впровадження прогресивних ІКТ;
- реінжинірингу бізнес-процесів підприємства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура / Под ред. О.И.Шкаратана. — М.: ГУ ВШЭ, 2000. — 608 с.
2. Паринов С. Интернет-технологии для экономики и общества. <http://rvles.ieie.nsc.ru/parinov/>.
3. <http://www.ebxml.org/>.

Надійшла 27.10.2005

